

Zákon o potravinách

Po téměř desetiletém úsilí schválil Parlament 3.4.1997 základní právní normu v oblasti potravin - zákon č. 110/97 o potravinách a tabákových výrobcích. Současně vydaly ministerstva zemědělství a zdravotnictví příslušné prováděcí vyhlášky - bylo jich celkem 20, následovaly další a následně i jejich novelizace.

Potravinová legislativa je nezbytná pro vymezení pravidel, co má stát kontrolovat a jakým způsobem má tuto kontrolu provádět. Tato koncepce má podporu v mezinárodních úmluvách, jako je např. rezoluce OSN č. 39/248, Codex Alimentarius FAO/WHO a směrnice a nařízení Evropské unie o potravinách.

Potravinové právo není v naší republice žádnou novinkou. Ve třicátých letech byla potravinová legislativa představovaná Potravním kodexem československým, na svou dobu jednou z nejmodernějších sbírek potravních předpisů. Po roce 1948 byl tento Potravní kodex nahrazen souborem státních, oborových či podnikových norem. Bylo to pochopitelné, protože stát v té době vedle ochrany spotřebitele hrál i roli dominantního výrobce.

Tento legislativní rámec založený na souborech norem se ukázal po roce 1989 jako svazující pro podnikatelskou veřejnost. Nicméně je dobré připomenout, že první snahy o přizpůsobení české potravinářské legislativy se datují od r. 1987, kdy vznikají první náměty na potřebu nového tehdy československého potravinového zákona po vzoru jiných evropských zemí. Po roce 1990 se dalším impulsem k dořešení letitého legislativního problému se stala potřeba sblížení našeho právního řádu s legislativou Evropské unie (EU). Zatímco v rámci EU legislativa obsahuje více než 800 směrnic a nařízení v dané oblasti a WHO a FAO iniciovalo, vytvořilo a doplňuje od 60. let Codex Alimentarius, výroba a oběh potravin by v ČR bez pozitivní právní úpravy probíhala izolovaně a bez navazující mezinárodně srovnatelné úrovně právní závaznosti, a to jak z hlediska záruk pro naše spotřebitele co se týče domácích i dovážených potravin a jejich zdravotní nezávadnosti, tak i záruk pro importéry našich surovin a potravinářských výrobků v zahraničí. Jako členská země EU musíme mít harmonizované právní předpisy. Nařízení (Regulations) se přebírají v plném znění, Směrnice (Directives) se implementují do vlastní národní legislativy, tj. povinný není úplné znění Směrnice, ale její smysl.

Smyslem zákona o potravinách je chránit občana před zdravotně závadnými potravinami a ve shodě s rezolucí OSN o ochraně spotřebitele ukládá povinnost výrobcí a distributorovi spotřebitele informovat tak, aby ten při nákupu potravin neutrpěl ekonomickou újmu. Prakticky to znamená, že se vyžaduje dostatečná informace pro výběr té které potraviny při nákupu. Na výrobce a také distributora se klade značná odpovědnost, ale i relativní volnost v podnikání, spočívající v tom, že striktně nepředepisuje cestu, jak odpovídající potravinářský výrobek vyprodukovat, ale ukládá, které parametry musí potravina mít. Tímto aktem se rovněž posiluje důvěryhodnost výrobců a distributorů potravin, protože mají stanoveny jasná pravidla chování na trhu.

Potravinový zákon se vztahuje na veškeré potraviny rostlinného či živočišného původu. Stanovuje povinnosti výrobců, řeší problematiku označování potravin, jejich balení, označování, uvádění do oběhu, obsahuje zvláštní ustanovení o tabákových výrobcích, přepravě, státním dozoru a sankcích.

U drtivé většiny výrobků je zrušena povinnost nechat si schválit výrobek před jeho uvedením do oběhu. Tato povinnost je zachována pouze u těch výrobků, které obsahují potravní doplňky, aditiva a kontaminanty (v zákoně přesně vymezené svými skupinami), které **nejsou uvedeny** ve vyhlášce Ministerstva zdravotnictví o chemických požadavcích na nezávadnost potravin a potravinových surovin nebo pro které nejsou stanoveny hygienické limity. Povinnost schvalování výrobků je nahrazena povinností nahlásit příslušnému orgánu doзору, tedy SZPI (Státní zemědělská a potravinářská inspekce) nebo SVS (Státní veterinární správa), zahájení výroby potravin, ale také její případné ukončení. Tato povinnost se týká všech výrobců potravin (nebo i distributorů v případě zahraničního zboží) bez rozdílu, a to i když jen ve výrobě pokračují z minula..

Další povinností výrobce je stanovení kritických bodů ve výrobě jako základu systému HACCP (Hazard Analysis Critical Control Points), což je v podstatě kontrola výrobního procesu a písemná evidence o této kontrole. Pokud výrobce není schopen identifikovat kritické kontrolní body, nemůže tuto technologii provozovat.

Zákon věnuje značnou pozornost také státnímu dozoru. Rozsah státního dozoru nad potravinami zhruba odpovídá rozsahu ve vyspělých zemích. Fyzicky se kontroluje asi 1 % potravin, odpovědnost za dozor je rozdělena především mezi SVS (Státní veterinární správa), odpovědnou za potraviny živočišného původu, a SZPI (Státní zemědělskou a potravinářskou inspekci), dozorčí orgán pro ostatní potraviny. Významné je to, že vedle vymezení kompetencí jednotlivých kontrolních orgánů se změnila i metoda kontrolní činnosti, která se zaměřuje opakovaně právě na výrobce, kteří neplní stanovené povinnosti, spojené s výrobou a oběhem potravin, a důraz není kladen na nákladné chemické rozborů, ale na odbornou práci školených inspektorů. Ve sporných případech a při kontrole hygienické jakosti zejména dovážených surovin jsou samozřejmě laboratoře nezbytné.

Snahou všech kontrolních orgánů je zajištění evropské úrovně laboratorních rozborů. Špičková úroveň laboratorních rozborů je důležitá z hlediska uznávání výsledků laboratorních zkoušek v dalších zemích a především v zemích EU. Úkolem dozoru je kontrolovat, jak se s ustanoveními potravinového zákona a následnými prováděcími předpisy výrobce vyrovnává, ale přitom nesnímat z něho jeho odpovědnost. Jako novum se objevuje, že dozorový orgán poskytne výrobcí za odebrané vzorky finanční náhradu, pokud výrobek odpovídá požadavkům potravinového práva. Lze očekávat, že takto pojatý dozor může přispět ke zvýšení konkurenceschopnosti těch našich výrobců potravin, kteří věnují pozornost dobré výrobní praxi a kvalitě svých výrobků a současně povede k omezení dovozu výrobků pochybné jakosti. Zákon také nerozlišuje tuzemského výrobce, zahraničního producenta a importéra

potravinářských výrobků. Odpovědnost za naplnění litery zákona se klade nejen na výrobce, ale i na toho, kdo uvádí potravinářský výrobek do oběhu, t.j. na trh. V souladu s legislativou ES je vloženo i ustanovení ohledně pravidel pro vývoz potravin do třetích zemí.

Zákon o potravinách a tabákových výrobcích č. 110/87 Sb. byl již mnohokrát novelizován. Důvodem, pro není vydán zákon nový, ale pouze novelizace stávajícího zákona, je to, že při novém zákonu je třeba vydat znovu všechny vyhlášky se zákonem spojené, a těch v případě zákona o potravinách není málo.

Zákon se zabývá:

- stanovením povinností podnikatelů při výrobě potravin a tabákových výrobků a jejich uvádění do oběhu (výrobci, ale i obchodníci uvádějící potraviny na trh);
- úpravou státního dozoru nad dodržováním uvedených povinností;

Zákon se nevztahuje na zásobování pitnou vodou a podmínky výroby pokrmů a jejich uvádění do oběhu (pokud pokrmy nejsou potravinářskými výrobky, např. chalupářský guláš v konzervě, zmrazené ovocné knedlíky apod. podléhají ustanovení zákona).

Zákon vymezuje základní pojmy:

- jakost - soubor charakteristických vlastností jednotlivých druhů, skupin a podskupin potravin jejich limity jsou stanoveny tímto zákonem;
- doplňky stravy - koncentráty biologicky aktivních látek (vitaminů, minerálních látek apod.) určené k přímé spotřebě, tedy potraviny; v hantýrce označované jako „bobule“;
- potravní doplňky - nutriční faktory s významným biologickým účinkem (vitaminy, minerální látky, aminokyseliny, specifické mastné kyseliny apod.) používané jako aditiva (látky přídatné) při výrobě potravin;
- přídatné látky – (aditiva) se přidávají při výrobě potravin jako technologická či nutriční přísada, většinou se nepoužívají samostatně;
- pomocné látky – přísady při výrobě potravin, které se nestávají součástí konečného výrobku, ale mohou se v něm vyskytovat ve zbytkových toxikologicky nevýznamných množstvích;
- výživová tvrzení – tvrzení informující nebo doporučující zvláštní výživové přednosti potravin; řídí se velmi přísnými pravidly (snížení nebo zvýšené množství energie či živin, speciální fyziologický účinek);
- potraviny nového typu - obsahují GMO, nebo jsou vyrobeny z GMO, i když je už neobsahují, potraviny s modifikovanou molekulární strukturou, potraviny z mikroorganismů, hub nebo řas, potraviny z rostlin nebo živočichů vyrobených netradičním způsobem nebo novými technologickými postupy.

Mezi povinnostmi podnikatelů (výrobci nebo dovozců potravin) patří dodržovat tento zákon a návazné vyhlášky, tedy vyrábět a uvádět do oběhu jen zdravotně nezávadné potraviny, dodržovat hygienické zásady pro výrobu (správná hygienická praxe), používat jen povolené suroviny a přísady, zajistit pravidelnou kontrolu správnosti výrobního postupu a určit kritické kontrolní body, oznámit zahájení výroby dozorovému orgánu apod. Zvláštní pozornost je věnována označování potravin a klasifikaci jatečných zvířat. Zákon vymezuje povinnosti při označování potravin a komoditní vyhlášky tuto povinnost upřesňují pro jednotlivé druhy potravin. Dále zákon předepisuje způsoby skladování, manipulace a ukládá povinnost požádat MZ (Mim. zdravotnictví) o souhlas v případech, že se jedná o použití ve vyhlášce neuvedených druhů aditiv, u potravin nového typu a u potravin pro zvláštní výživu. Účelem zákona je nejen stanovovat povinnosti při výrobě a uvádění potravin do oběhu a upravovat státní dozor nad potravinami, ale i povinnost ohlásit zásoby potravin nebo zemědělských výrobků, to vše v souladu s předpisy ES.

Další paragrafy jsou věnovány tabákovým výrobkům, státnímu doзору, pokutám, zmocňovacím ustanovením k vydávání vyhlášek (MZ, MZ) a návazným právním předpisům, kterými zákon pamatuje na nutné změny a doplnění některých souvisejících zákonů.

Koncepce potravinářské legislativy není založena pouze na jenom zákonu, ale na celém jejich komplexu. Především se jedná o zákon o ochraně spotřebitele, kde platí všechna obecná opatření na ochranu spotřebitele, ale zákon o potravinách dále vymezuje zvláštní právní úpravu ochrany spotřebitele ve vztahu k potravinám a tabákovým výrobkům. Zákon o potravinách je legislativně provázán i se zákonem o veřejném zdraví, a to přísnou dělbou kompetencí a vzájemnou provázaností mezi oběma zákony. Ostatně již v zákoně o potravinách je relativně přesně vymezena kompetence mezi resorty zemědělství a zdravotnictví. Ministerstvo zemědělství, po projednání s Ministerstvem zdravotnictví, stanoví vyhláškou podrobnosti o výrobě a uvádění potravin do oběhu, požadavky na charakteristické vlastnosti výrobků ve vztahu k názvu potravin a zásady provádění kontroly potravin, včetně odebírání vzorků. Ministerstvo zdravotnictví, opět po projednání s Ministerstvem zemědělství, zase stanoví vyhláškou požadavky svého resortu na zdravotní nezávadnost (např. stanovení chemických požadavků na zdravotní nezávadnost, což je řešení problematiky kontaminantů a aditiv, stanovení mikrobiologických požadavků na potraviny, pravidla pro ekologicky rizikové skupiny potravin, hygienické požadavky na prodej potravin a vybavení prodejny, způsoby výpočtu a uvádění nutriční hodnoty, podmínky pro označování potravin, nejvyšší přípustné dávky záření aj.) Zákon o potravinách ve svém návrhu také upravuje dosud platné související zákony. Jedná se o

- zákon o České zemědělské a potravinářské inspekci (od r. 2003 Státní ZPI)
- zákon o České obchodní inspekci
- zákon o veterinární péči, který v mnohém upřesňuje hygienické podmínky pro zacházení se surovinami a potravinami živočišného původu
- zákon o pokutách za porušování právních předpisů o vytváření a ochraně zdravých životních podmínek

Je třeba ještě zdůraznit, že potravinářská legislativa nepředepisuje výrobcům jakostní ukazatele, pokud se netýkají zdravotní nezávadnosti a ochrany ekonomických zájmů spotřebitele. Nicméně kvalita výrobků je významným prvkem konkurenceschopnosti. V této fázi je ale rozhodující zdravotní nezávadnost a jistota, že tato nezávadnost

byla dosažena.

Požadavkem na výrobce potravinářských výrobků je povinnost vyrábět na vyhovujícím technickém zařízení, a to jak z hlediska nezávadnosti potravin, tak z hlediska ochrany životního prostředí (emise). Je to proces postupný a nákladný. Svoji roli zde hrají nejlepší dostupné techniky, t.z. BATy (Best Available Technics), tj. zařízení snižující zátěž životního prostředí, spotřebu energií, maximálně využívající sušinu surovin, minimalizují objem odpadů, ale cenově dostupné na úrovni v té které země.

Nedílnou a důležitou součástí zákona o potravinách jsou vyhlášky, které z pověření v zákoně vydávají MZe a MZ. Jedná se o dvě řady vyhlášek, většinou již vícekrát novelizovaných. Prvou řadou jsou obecně průřezové vyhlášky, druhou řadou jsou komoditní vyhlášky, zabývající se požadavky na skupinu potravinářských výrobků.

A. obecně průřezové vyhlášky

- o způsobu označování potravin;
- o způsobu výpočtu a uvádění nutriční hodnoty;
- mikrobiologické požadavky na potraviny;
- hygienické požadavky na prodej potravin a rozsah vybavení prodeje;
- pravidla pro výběr epidemiologicky závažných potravin;
- podmínky pro ozařování potravin;
- chemické požadavky na zdravotní nezávadnost;
- potraviny pro zvláštní výživu;
- způsob stanovení kritických bodů;

B. komoditní vyhlášky

- balené vody;
- tabákové výrobky;
- zmrazené potraviny;
- maso, masné výrobky, ryby, mořské produkty, vejce a výrobky z nich;
- mléko a mléčné výrobky, zmrzlina a mražené krémy, jedlé tuky a oleje;
- škrob a výrobky ze škrobu, luštěniny a olejnatá semena;
- čaj, káva a kávoviny;
- ochucovadla a dehydratované výrobky;
- mlýnské výrobky, těstoviny, pekařské výrobky, cukrářské výrobky a těsta;
- ovoce a zelenina, skořápkové plody, houby, brambory a výrobky z nich;
- přírodní sladidla, cukrovinky a čokoláda;
- nealkoholické a alkoholické nápoje, kvasný ocet, droždí (bez réвовého vína, které je předmětem samostatného zákona).

Struktura vyhlášek je u všech komoditních vyhlášek obdobná. Především je každá komoditní vyhláška členěná na oddíly pro jednotlivé druhy potravin. Např. u vyhlášky č. 328/1997 Sb., kterou se provádí § 18, písm. a), d), h), i), j) a k) zákona č. 110/1997 Sb. pro mléko a mléčné výrobky, zmrzlina a mražené krémy a jedlé tuky a oleje, ve znění vyhlášky č. 347/1999 Sb. a vyhlášky č. 90/2000 Sb (uvedena zkrácená dílce novelizované vyhlášky) je použito členění do tří oddílů (mléko a mléčné výrobky, zmrzlina a mražené krémy, tuky a oleje). Každý oddíl pak uvádí nejprve definici pojmů (pro účely této vyhlášky se rozumí ...), pak členění na druhy, skupiny a podskupiny příslušných potravinářských výrobků, upřesnění označování, požadavky na jakost (specifické fyzikální, chemické a mikrobiální požadavky) a podmínky uvádění do oběhu. Vyhlášky jsou doplněny přílohami s tabelárním uvedením jednotlivých parametrů členění, vlastností a podmínek uvádění do oběhu.

Naši výrobci potravin byli zvyklí na tuhý systém výrobních norem. Ten zákon o potravinách uvolnil, ale nezrušil, protože platí nadále, ale jen jako vnitřní regulátor každého výrobce. Je na něm, aby si vybral takovou technologii a takové suroviny, které odpovídají požadavkům zákona. Žádná jiná inovační omezení neexistují. Pro výrobce to znamená věnovat značnou péči vlastní kontrole, kterou mohou provádět sami anebo s přispěním soukromých akreditovaných laboratoří.

Úplné znění zákona o potravinách a všech jeho vyhlášek je k dispozici na webových stránkách <http://www.bezpecnostpotravin.cz> v části legislativa

Zákon o potravinách a prováděcí vyhlášky – přehled

I	Zákon o potravinách
II	Označování, metody zkoušení - prováděcí vyhlášky
III	Bezpečnost, hygiena. požadavky mikrobiologické, chemické, toxikologické - prováděcí vyhlášky
IV	Zvláštní skupiny (zmrazené, zvláštní výživa. doplňky, tabákové výrobky) - prováděcí vyhlášky
V	Komoditní požadavky - prováděcí vyhlášky
VI	Evidence zásob- prováděcí vyhláška

Součástí potravinové legislativy je rovněž Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 Obecné zásady a požadavky evropského potravinového práva.

Důvody pro zavedení tohoto nařízení jsou tyto:

- Volný pohyb bezpečných a zdravých potravin.
- Vysoká úroveň ochrany lidského zdraví.

- Volný pohyb potravin a krmiv v rámci EU.
- Zavedení všeobecné definice potravinového práva.

(přímý i nepřímý dopad na zdravotní nezávadnost)

Cílem Nařízení bylo řešit následující problémy souvisejících s potravinových trhem:

Rozdíly v pojetí, zásadách a postupech potravinových práv členských zemí EU.

- Různé horizontální přístupy jednotlivých států ve svých předpisech.

Do potravinového práva zahrnout požadavky na krmiva hospodářských zvířat v celém jejich výrobním řetězci (netýká se Pet Foods, tj. zájmového chovu, problém je spojen i s výživou bezdomovců jako spotřebitelů Pet Foods).

Získání důvěry spotřebitelů, (výrobců) i distributorů (prostředky dosažení je otevřená a průhledná příprava potravinového práva a informování veřejnosti prostřednictvím orgánů veřejné moci. Zvážení všech aspektů řetězce výroby potravin jako celku (z pole po obchod z pohledu výroby, od vidličky po vidle z pohledu výživových potřeb).

Způsob řešení

Sblížení pojetí, zásad a postupů potravinových práv členských zemí EU

Stanovení obecných požadavků na zdravotně nezávadné potraviny a krmiva

Nediskriminační přístup (pro vnitřní i vnější trh) z pohledu vysoké úrovně ochrany zdraví - vývoz z EU jen podle zásad potravinového práva Unie

- souhlas země dovozu;
- zákaz vývozu při porušení zdravotní nezávadnosti (bezpečnosti).

Vyloučení potravin, které nejsou zdravotně nezávadné, z trhu.

Zajištění systémů identifikace problémů se zdravotní nezávadností potravin a krmiv.

- Vytvoření komplexního systému výsledovatelnosti produktů (pro případ rychlého stažení trhu), základ ve určení předchozího dodavatele.
- Vytvoření propojené sítě špičkových laboratoří pro monitoring jako prevence možných rizik.

Zřízení Evropského úřadu pro bezpečnost potravin (European Food Safety Authority).

Vytvoření systémů analýzy rizika bez vytváření neodůvodněných překážek volného pohybu potravin.

Do systému rychlého varování v rámci směrnice Rady 92/59/EHS zahrnout vedle stávajících potravin i krmiva.

Stanovení postupů a společných opatření v případě mimořádných situací vážného ohrožení lidského zdraví, zdraví zvířat nebo životního prostředí (krizové řízení).

Ustavení Výboru pro potravinový řetězec a zdraví zvířat (nahradí Stálé výbory veterinární, pro potraviny, pro krmiva a fytosanitární).

Mimo rámec nařízení

Voda jako součást potravin je regulována směrnicí Rady č. 98/83/ES.

Nezahrnuje systém rychlého varování v případě mimořádné radiační situace (rozhodnutí Rady č. 87/600/Euratom).

Netýká se činnosti Evropské agentury pro hodnocení léčivých přípravků (EMA).

Zaveden pojem „analýza rizika“ a jeho složek

- posouzení rizika;
- management rizika (vytvoření souboru opatření);
- komunikace o riziku.

Posouzení nezávislým, objektivním a transparentním způsobem

- na vědecké bázi;
- z dostupných informací;
- při zohlednění společenských, hospodářských, tradičních, etických a environmentálních faktorů;
- zásada prevence bez vytváření překážek volného pohybu s mechanismem pro stanovení opatření.

Evropský úřad pro bezpečnost potravin

Zahájení činnosti od 1. ledna 2002.

- nezávislé vědecké referenční pracoviště pro posuzování rizik přímého i nepřímého dopadu na nezávadnost potravin a krmiv;
- poskytování objektivních, spolehlivých a snadno srozumitelných informací;
- dává stanoviska k sporným vědeckým otázkám (podklady pro informovaná rozhodnutí v rámci opatření -

- managementu rizika, obrana před přijímání neopodstatněných překážek volného pohybu potravin a krmiv);
- zvýšení důvěry veřejnosti;
- podpora koherence (přímé spojitosti) činnosti v analýze rizika;
- poskytovatel poradenství a technické pomoci v otázkách lidské výživy;
- poskytovatel informací pro zdravotní programy Unie;
- posuzování některých hledisek ochrany životního prostředí a osob;
- poskytování vědeckých stanovisek pro nepotravinářská užití GMO;
- poradenství pro přípravu a zavádění mezinárodních norem pro zdravotní nezávadnost a pro obchodní dohody;
- spolupráce s členskými státy EU;
- zavedení systému sběru a analýzy dat o potravinovém řetězci v podobě koordinované sítě, včetně sběr dat o nově vznikajících rizicích;
- umožnit členským státům těsnější spolupráci a vytvořit rovnováhu mezi činnostmi vnitrostátních orgánů a potřebami celku;
- předávat Komisi informace pro plnění její stálé povinnosti informovat o opatřeních v rámci managementu rizika;
- dbát na zohlednění regionálních ukazatelů a propojení se zdravotní politikou;
- být otevřený kontaktům se spotřebiteli a dalšími skupinami;
- podrobit se finančnímu auditu Účetního dvora;
- umožnit účast evropským nečlenským státům Unie, pokud mají uzavřené dohody o přebírání právních předpisů.

Podmínky činnosti

- zajištění finančních prostředků z prostředků Unie s budoucí možností (po třech letech) vybírání poplatků za služby;
- jmenování správní rady zajišťující:
  - odbornou kvalifikaci;
  - široký rozsah relevantních odborností;
  - geografickou různorodost;
- pravomoci pro;
  - sestavení rozpočtu;
  - vypracování vnitřních pravidel činnosti;
  - jmenování členů Vědeckého výboru a vědeckých komisí;
  - jmenování ředitele;
- spolupráce s příslušnými orgány členských států (informace, síťové propojení);
- převzetí role Vědeckých výborů Komise a ustavení vlastních vědeckých komisí;
- otevřené výběrové řízení pro přijetí nezávislých pracovníků - vědců;
- sjednocování vědeckých stanovisek a stanovení postupů k vyřešení rozdílů ve stanoviskách;
- udělení možnosti odůvodněného odmítnutí nebo změny požadavku na zakázky z centrálních orgánů EU (Komise, parlament, členské státy);
- možnost zadání zakázky na vypracování vědeckých studií při zamezení dvojitému provádění prací.

Evropské nutriční a zdravotní značení (tvrzení)

Nařízení (Regulation) Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1924/2006 o údajích týkajících se potravin z hlediska jejich nutriční hodnoty a vlivu na zdraví.

Datum schválení 20.12.2006.

Platné od ledna 2007 (20. dnem od uveřejnění v Úředním věstníku EU).

Použije se od 1.7.2007.

Zdůvodnění tohoto nařízení

- při označování a v reklamě se používají výživová a zdravotní tvrzení;
- rozdíly v národních předpisech vytváření nerovné podmínky hospodářské soutěže na společném trhu - tedy jde o sjednocení těchto tvrzení;
- platí pouze pro obchodní sdělení, nikoliv pro výživová doporučení a vědecké publikace;
- tradičně používané druhové popisy jsou vyjmuty (zažívací likér, bonbony proti kašli);
- platí jen pro příznivá výživová tvrzení (odstředěné mléko se sníženým obsahem vitaminů rozpustných v tucích tedy lze);
- stanovení obecných pravidel pro všechny tvrzení;
- benefit z některých látek může vést k škodlivé nadspotřebě; korekcí mohou být výživový profil výrobku (význam potravin ve výživě, různé kategorie potravin, různé stravovací návyky): vápník a plnotučné mléko, tresčí játra a n-3 polyenové mastné kyseliny jsou kontroverzní;
- vycházet z vědecky doložených poznatků, schvalovat znění vědeckým konsorciem;
- látka, která je předmětem tvrzení, musí být obsažena v dostatečném množství nebo v přiměřeném snížení množství;
- tvrzení musí být srozumitelná pro pomyslného běžného spotřebitele (má dostatek informací, je v rozumné míře pozorný a opatrný, ohled na sociální, kulturní a jazykové faktory);
- požadavek na vytvoření seznamu schválených výživových tvrzení a podmínek pro jejich použití (bez laktózy, bez lepku, nízkooenergetické aj.);
- pro použití psychologických nebo behaviorálních tvrzení vyžadovat vědecké zdůvodnění;
- zákaz jakékoli zmínky o rychlosti úbytku tělesné hmotnosti u nízkooenergetických potravin (herec Rychlý a jeho hubnutí);

- tvrzení o snížení rizika onemocnění na základě spotřeby potravin jen po splnění zvláštních požadavků (vliv věku, genetické dispozice, úrovně tělesné aktivity, kouření, alkoholu, drog, stresu aj.).

Definice

- „tvrzení“ je sdělení, které není z hlediska označování povinné;
- „živiny“ jsou bílkoviny, tuky, sacharidy, vláknina, vitaminy, minerální látky (spec. sodík), „jiné látky“ látky další s fyziologickým účinkem;
- „výživové tvrzení“ upozorňuje na benefit potravin z hlediska energie nebo živin;
- „zdravotní tvrzení“ upozorňuje na souvislost mezi potravinou a zdravím;
- „tvrzení o snížení rizika onemocnění“.

Obecné zásady pro používání tvrzení

- zákaz nepravdivých, dvojsmyslných a klamavých tvrzení;
- zákaz vyvolávání pochybností o bezpečnosti jiných potravin (příznivci biopotravin);
- zákaz nabádání k nadměrné konzumaci nebo nadměrnou konzumaci omlouvat;
- nelze ani naznačovat, že vyvážená a pestrá strava nemůže zajistit přirozené množství živin;
- nelze strašit spotřebitele poukazem na možné změny tělesných funkcí;
- zákaz tvrzení na nápojích s více než 1,2 obj.% alkoholu.

Stanovit výživové profily (T

19.1.2009) pro potraviny nebo kategorie potravin s ohledem na

- množství živin v potravinách (tuky, nasycené mastné kyseliny, transmastné kyseliny, cukry, sodík);
- úlohu a význam potravin a přínos ke stravě populace obecně nebo pro rizikové skupiny;
- celkovou výživovou skladbu potravin a přítomnost živin, u kterých byl prokázán účinek na zdraví;
- výběr a vyváženost živin, které mají být vzaty v úvahu;
- výběr referenčního množství nebo základu pro profily;
- přístup k výpočtu profilů;
- proveditelnost a testování navrženého systému.

Podmínky pro používání tvrzení

- benefit prokázán na základě všeobecně uznávaných vědeckých poznatků;
- živina (látky), které se tvrzení týká, je přítomna v dostatečném množství nebo dostatečným způsobem snížena;
- je pro organismus ve využitelné formě;
- konzumované množství je dostatečné pro fyziologický účinek.

Požadované informace pro používání zdravotních tvrzení

- sdělení o významu různorodé a vyvážené stravy a zdravého životního stylu;
- množství potravin a způsob konzumace potřebný pro dosažení účinku;
- varování osobám, které se mají zdržet konzumace těchto potravin;
- varování před nadměrnou konzumací, pokud by mohla škodit.

Omezení pro tvrzení

- nelze tvrdit, že omezením konzumované potravin se ohrozí zdraví;
- nelze poukazovat na míru a množství hmotnostního úbytku;
- nelze se odvolávat na doporučení jednotlivých lékařů, ale na doporučení společenstev expertů ano.

Příloha výživových tvrzení

- energetická hodnota - tuků, nasycených tuků, přídavek cukrů, obsah sodíku
- zdroj vlákniny;
- s vysokým obsahem;
  - bílkovin;
  - vitamínů/vitaminů;
- se zvýšeným obsahem živiny;
- se sníženým obsahem živiny;
- light, lite;
- přirozeně (splňuje předepsané podmínky, před názvem).

Příklad: S nízkým obsahem tuku:

- neobsahuje-li produkt více než 3 g na 100 g nebo 1,5 g ve 100 ml; celkový obsah nasycených a trans MK nesmí překročit 10 % energetické hodnoty; u polotučného mléka 1,8 g/100 ml

Bez tuku:

- 0,5 g /100 g nebo 100 ml

Některé definiční pojmy Doplňky potravin

Doplňky potravin jsou nutriční faktory (vitaminy, minerální látky, aminokyseliny, specifické mastné kyseliny a další látky) s významným biologickým účinkem.

Doplněk stravy

Potravina určená k přímé spotřebě, která se zvýšeným obsahem potravních doplňků odlišuje od potravin pro běžnou spotřebu a která byla vyrobena za účelem doplnění běžné stravy na úroveň příznivě ovlivňující zdravotní stav a která se uvádí do oběhu pouze s označením účelu použití a se souhlasem ministerstva zdravotnictví.

Faktor výživový (syn. nutrient)

Jednotlivé chemicky definované složky potravin, důležité pro udržení života pomocí potravy.

Látky pomocné

Látky pomocné jsou látky používané při výrobě potravin z technologických důvodů; nestávají se součástí potraviny, ale ve finálním výrobku se mohou vyskytovat ve stopovém, toxikologicky nevýznamném množství.

Látky přídatné

Látky přídatné jsou látky bez ohledu na nutriční hodnotu, zpravidla nepoužívané samostatně ani jako potravina ani jako charakteristická potravní přísada; přidávají se při výrobě a další manipulaci s potravinami a mohou se stát součástí potraviny.

Syn.: aditiva.

Prvky stopové

Prvky stopové jsou minerální látky, které mají vysokou biologickou účinnost v malých dávkách (zpravidla méně než 1 mg pro dospělého člověka za den); pojem zahrnuje zejména zinek, měď, selen, mangan, jód, kobalt, fluor, chrom, (vanad, thalium, molybden, arsen, bór, nikl); někdy se do této skupiny zařazuje i železo a křemík, u kterých, podobně jako u zinku, je denní potřeba vyšší než 1 mg.

Odkazy

Zdroj

- PERLÍN, Ctibor. *Zákon o potravinách* [online]. [cit. 2012-03-11]. <<https://el.lf1.cuni.cz/p44174386/>>.